

PEST, csütörtök, január 17-kén, 1861.

I. évfolyam.

3-ik szám.

MAGYAR IZRAELITA.

Előfizetési feltételek:

Pesten házhoz hordással, v. vidékre bérmentesen megküldve:

Félévre **3** frt. o. ért.
Egész évre **6** „ „

Előfizethetni a szerkesztőség s minden es. kir. póstahivatal, s minden könyvkereskedőnél.

Hirdetmények ára:

2 hasábu petit sorért, egyszeri hirdetéssel
10 kr., többszöri hirdetéssel 20 kr.
osztr. értékben.

Megjelenik minden **csütörtökön.**

Felelős szerkesztő s kiadó-tulajdonos:

Dr. Rokonstein Lipót, rabbi.

(Szerkesztői iroda: Király-utca 3. sz. 3. emelet.)

PEST, 1861.

BOLDINI RÓBERT KÖNYVNYOMDÁJA.

(Országút I. sz. a. Huszár-féle házban.)

H I R D E T M É N Y .

(3—3)

D^r. FISCHER JÓSEF L.

a nevelés körül szerzett bő tapasztalásai s e téreni sikeres működésére támaszkodva, ezennel bátorkodik m. t. hitsorsosinak becses figyelmét

fitanodája s kereskedelmi intézetére

(Király-utca 3. szám, 3. emelet)

felhívni. Czélszerű tanmódszere s növendékekkel bánásmódja már sok ízben a legtudósb szakavatottak részéről mint legkorszerűbb elismertetett. Tanodájában nem csak a népiskola minden tantárgyai, de minden kereskedelmi s realtanulmányok is a legalaposban adatnak elő. A hazai nyelvre legkiválóbb gond van fordítva és a nála végzett ifiak illő bizonyítványnyal ellátva, mely hasonló érvénynyel bír, mint a keresztény intézeteké, ez élet minden pályájára előkészítetnek s képesekké tétetnek. Teljes ellátásra is fogad fiúkat a vidékből illő ár mellett és azoknak gondos ápolására minden erejét s idejét fordítja. *)

*) Önmeggyőződésből a fentebbieket bizonyítja s a legmelegebben ajánlja a

S z e r k.

 Egy egyetemi hallgató, ki a német, franczia s angol nyelvet tökéletesen bírja; s a magyar nyelven lapokba is irt, kíván mint nevelő egy házba lépni, vagy pedig órákat a fentebbi nyelvekben adni.

(Tudakozhatni a szerkesztőségénel.)

MAGYAR IZRAELITA.

Összeolvadásunk kellékei.

Dr. Rokonyitól.

Három dolog van, melyek az embert nemcsak az összes teremtmények közül kiemelik s kittüntetik, hanem maga az emberi nem között is különféleségökhöz képest az egyéni tehetség s méltóság különféle fokát s polezát kijelölik s föltételezik; és ezen három dolog: — ruházat, nyelv és név.

Mind a három dolog már az első emberen nyilatkozék, jelzék emberi létét, emberi méltóságát.

Mindegyik állatot létevel együtt a jó Isten ruháztatá szülött hajlama, természete szerint; csupán az embernél találtatik meztelesség. És — meglehet — azon is eljárna, megszoknék a hideg s meleg legmagasabb fokához is, ha eszmélet nélkül volna; de eszmélethez jutván, azzal karöltve a szégyenérzet is fölebrede benne, mi sokkal hatásosabb ösztön a ruháztatásra mint a meleg vagy hideg legmagasabb foka is.

Azért alig evék az első emberpár az ismeretek fájáról, mi által a benne szenderült öntudat ébredésre kelt, legott a ruháztatás-

hoz fogott. (Móz. 1. k. 3. r. 6—7. v.) Nem sokára, csak néhány nemzedékkel későbbben, a meztelen létet legnagyobb kudarcz s botrányul tünteti előnkbe a Szentírás. (Móz. 1. k. 9, r. 22—28.) A nőket majd különemű öltözetekben találjuk, bizonyos szabály és divat szerint fényüzésileg készítvék.

A bibliai Egyiptomban már a rang s méltóság szerinti ruházatot készíték; sőt akadunk nyomára, hogy a külön népfajoknak külön nemzeti öltözettel kelle birniok.

Mózes, az ember- s igazságszeretnek fiatal korában heves tulbuzgója levén, kéntelen vala, szülőföldét elhagyni s a szomszéd Midjánba bujdosni. Ott ismét menté ki Reuél lányait igazságtalan megtámadóitól. Ezek atyoknak a történeteket elbeszélvén, megmentőjüket egyiptombelinek mondák, (Móz. 2. 2. r. 19. v.) mihez a hagyomány megjegyyez: (Midr. Rab. 1. r.) „Annak öltözetéről ismerék meg.”

Mert miként az első emberpár öntudatuk s eszméletük legelső ébredése s fejlődéséhez képest holmi fügefalevelekből készíték öltönyüket, ugy ezentúl egyes emberek és egész népek és nemzetek eszök képzettségi s kedélyök műveltségi állapotához, foglalkozásuk, szokásuk, hajlamukhoz szabák ruházatukat; így az öltöny látható kifejezése, küljelmezéül lón az emberi nem beltartalma, belértéke, belérdemének.

Azért minden nemzet óhajtja, s joggal óhajthatja is, hogy ki vele egybe akar olvad-

ni, tüntesse elő az egybeolvadásnak látható kifejezését, belérdemének, hazafiúi érzelmének e küljelmezét, mutassa magát a nemzet szokásos öltözetében.

Ekkép cselekvének őseink itt a szeretett hazában.

Midőn Beatrix, Mátyás király mátkája, Buda várában ünnepélyesen bevonult (1476. dec.) — úgy beszélnek el a történetírók (Regis Hung. Matthiae nuptiae etc. a Palatini Comitibus Leg. etc. Schwandtner T. I. pag. 523.) — oly fényt fejtett ki, minőt eddig Magyarországon még nem láttak, s a hol a zsidók is kitünően szerepeltek.

Ezek t. i. a bástyán kívül foglalának állást, kiket agg előljárójok lóháton s kardosan vezérle, és fia ki mellette szinte kardosan szép paripán lovagla. A kíséret állt 20 strucztolu kalpagos lovasság, és 200 széles karimájú kalapos gyalogságból, veres zászlót lobogtatván. Ezeket követék a vének s tudósok menyezet alatt, vivén a Szentírást, és a fiatalok, kik a király érkeztekor nemzeti dalokat éneklének, s a királyhölgy fényhintőja előtt diadalosan haladának.

Még későbbben is atyáinknak a magyar nemzeti öltönyt kelle viselniök. Mert II. Lajos alatt a pozsonyi polgárok, alkalmasint azon csiklandtól ingerelve: Germániát utánzóak abban is, hogy a köztök lakó zsidók bizonyos ismertető gunyjelt hordanának, azt válaszolá rá az igazságos s bölcs király: (1520) „Még eddig soha a zsidók magokat ki nem tünteték külön ruházás által; tehát minekünk sem szabad őket más ruházás által szegyen tárgyává tennünk.“

Midőn tehát jelenleg a nagylelkű magyar nemzet bennünket nemcsak nem szegyen, sőt dicsőség tárgyává tenni, ezredéves szabad alkotmányának fényes csarnokába vinni készül, ismerjük legszentebb kötelemünkül vele testvérísülni, társadalmilag egybeolvadni, minek első kelleke, mint a jószívű Lajos király mondá: ne tüntesse magát ki egyse közülünk külön ruházat által; használjuk mindnyájan a nemzet szép öltözetét, e küljelmezét hazafiságunknak, ez élő tolmácsát annak, hogy a magyar ruha alatt magyar

szív dobog, hogy a nemzet testvérei, hogy magyarok vagyunk.

Azonban a ruházat vajmi gyakran csak mázlepel szokott lenni, mely büzhedt genyhelyt rejt s gondosan takar. A ruházat gyakran emberi művek közt, mi a természetben a hant, mely legbujábbban tenyészik, legpompásabban díszlik, ha temetőt főd. Azért rendelé az isteni gondviselés, hogy az embernek nemcsak testének, hanem lelkének is legyen öltözete, s ez: a nyelv.

A beszéd gondolataink kifejezése, eszméink megtestesülése, szellemi valóságunk teljes képe. Azért az első ember, alig lépte át a lét küszöbét, már mint okos lény, beszélni is tudott. A gyermeknél is eszméletével együtt fejlődnek a beszéd szervei.

A régi természetbuvárok földgömbünk összes teremtményeinek ismeretes négy osztályzatát elősorolván, a negyediket nem „emberi“ hanem „beszélő“-nek nevezik; mint-hogy a beszéd, az ok, s eszmét s érzést kifejező szó, csak az embernek sajátja. A beszéd által nemesak az egész teremtetést hódítjuk, a legvadabb állatot igázzuk, fékezzük, kényünk s hasznunkra szoktatjuk s oktatjuk, de egyszerűsmind s csak általa a teremtetés legszilajabb lényét, fiatal s durva hasonmásunkat is, növeljük s nemesítjük s képezzük valódi isteni lénynyé.

A beszéd azon varázserő, melylyel egymást elragadtatunk, buzdítanunk, lelkesítenünk, vezérelnünk lehet jóra vagy rosra; mely hatalmánál fogva, az emberi nem nagy tömegét vagy az üdv legáldásosabb tetejéhez magasztaljuk, vagy a veszély legátkosabb örvényébe lesuhintjuk.

Azért a beszéd mint egyes emberek műveltségi fokát, úgy egész nemzetek egész valóját jellegzi, és típusát teljesen visszatükrözteti.

A nemzetek képzésénél is a legelső szerep juttat az egyféle beszédnek, mindegyik nemzet saját nyelvének; mert csak a rokon szó rokonit, az ismeretes hang kölcsönöz értelmet; a rokon szavak s ismeretes hangok által közöljük egymással gondolatinkat, ért-

jük egymást bajban, örömben; így a nyelv a leghatályosabb, legtartósabb, enyv, mely a nemzet egyes tagjait összetapasztja, s egy egészszé, egy erős nemzettestté teszi.

Korunk tehát letevő az erettségi vizsgát abban is, hogy Europaszerte szőnyegre hozta a nyelv s nemzetiség kérdését. Mert miként a nyelv egyeseknél kifolyása lelkének, kijelentése a róla dicsért ama legnemesebb tulajdonának, hogy Isten képére teremtett; úgy a nemzetek szelleme a nemzetiségben nyilvánul, mely mint dicső nap valamennyi hazafiúi erényekre sugárözönt áraszt s azokat majd összegöngyölgeti a hazaszeretet fénykoronájául.

Követeli tehát, s joggal követelheti is minden nemzet, hogy ki hozzá tartozni, vele egybeolvadni ohajt, nyelvén beszéljen, nemzetiségét tegye sajátjává s vallja a hazaszeretet egyik legszentebb hitágazatának. Követeli azt a dicső magyar nemzet, s joggal követelheti kivált mitőlünk, izraelitáktól, kiknek saját nyelvünk s nemzetiségünk nincs, s kiknek számunkra e hazán kívül hely sincs.

Ezt átlátván s elismervén, örömmel tapasztaljuk kedves hitrokonink közt erenyedhetlen buzgalmat kifejtteni édes hazai nyelvünk s a magyar nemzetiség körül; s ha ott még nem állunk, hol állanunk kell, s Isten segedelmével állani fogunk is, figyelmezzünk Esaiás proféta örök igazságu szavaira, ki azt mondja: (66. r. 8. v.) „Vajjon alakult-e ország egy nap alatt; megszülemlek-e valaha nemzet egyszerre?!“

Az elvetés megtörtént; s a mag egészségés, s a föld buján termő levén, azon bő s víg aratásra is van reményünk, hogy utódaink s ivadékunk majd igazán lesznek Mózes vallását követő magyarok.

Azonban még egy harmadik kelléke van hátra egybeolvadásunknak; s ez: a név! Saját névvel szinte csak az ember bír. A többi teremtményeket Isten javallatára csak élő lényeknek nevezé Ádám; (Móz. 1. k. 2. 19.) de mihelyt öntudata, lelki eszmélete a szunyadozás polyáiból kibontakozék, hasomásu párját külön név által tünteté ki, (Mózs. 1. k.

3. 20.) még pedig mielőtt magát s párját fölruháztatá.

Mert a névben kitüntetése, magasztosabb hivatása, dísze rejlik az embernek; s hogy bizonyos házi állatok vagy egyéb nagyobb tárgyakat külön névvel bírnak, azért van, mivel az embert illető érdekét kifejezik.

Miként tehát a ruha az emberi testet, a nyelv az emberi lelket, úgy a név az emberi létet jellegzi és ékesíti.

Nemde hogy a magyar jellegű egyén magyar névvel is bírjon? Nemde hogy a magyar izraelita szinte magyar névvel, jeleztessek? minthogy a név valláshoz egyáltalában nincsen kötve, ettől egyáltalában nincsen föltételezve?

Magyarítsuk tehát neveinket; de egyzsersmind czégeinket is.

Ismerje meg az idegen, ha hazánkba és hazánk fővárosába jő, látván a czégeket, hogy itt magyar kereskedés, magyar kereskedők vannak; ne mondassék, hogy e város német szellemű, mivel a nevek és czégek azok, és közülök nagyobb részt a Mózes vallása követők.

E volna 3-ik teendője, ha a dicső magyar nemzetbe itt a szeretett hazában egybeakarunk olvadni.

A nevezett három dolgról már régi vallástanítóink traditiókép azt állítják: (Mid. Rab. Semoth 1. r.) hogy Izrael ivadékát azért találá Isten méltónak az egyiptomi rabszolgaság aluli kiszabadítására, mivel az egyiptomiakkal nem vegyültek egybe sem ruházat, sem nyelv, sem névre nézve.

Miért is olvadna egybe ily nemzettel, mely oly iszonyatosan megcsalá, bekecsgeté országába, a legszebb ígéretekkel, s végre embertelen munkákra, kegyetlen rabszolgaságra kárhoztatá? Ellenkezőleg midőn mi mindig, még akkor is, mikor más országok hitrokonink véréből párolgának, mi magyar izraeliták itt a dicső magyar nemzet igazságos paizsa alatt biztos menhelyt találánk s élvezénk; midőn kivált jelenleg ezen dicső nemzet készül bennünket ósalkotmányának fénypalotájába bevezetni s ott öszszabadságának valamennyi szellemi eledeleivel megvendégeltetni; midőn cserében egyebet nem

követel tőlünk eme potom árnál, hogy vele
 őszintén testvérüstüljünk, társadalmilag egy-
 beolvadjunk: méltó, hogy mi is neki viszont
 testvérileg jobbunkat nyújtjuk s kezét szorit-
 sukszívélyesen; s ehhez a fentárgyalt három mel-
 lőzhetlen kelléknek felelnünk szükséges; le-
 gyünk mihamarább magyar izraeliták:
 ruházat, nyelv és névre nézve.

EGYENLŐSÉG.

Reich Ignácztól.

Ah! tu te réveillés! attends! je vais te
 rendormir pour plus longtemps.

Lamartine.

Tette magyar, ha szód való,
 „Adj hazát!“ eseng a zsidó;
 Mert két ezrede már,
 Hogy mint Nóah galambja,
 A szabadság' bérkája körül hordja
 A Biblia' lapját, s várva vár,
 Mig testvér-kezet nyujt az emberiség
 Föllelkesülve: Éljen az egyenlőség!

Tette Magyar, ha szód való,
 Adj hazát mint kárpótoló;
 Mert két ezrede már,
 Hogy Jákob utóda viaskodik,
 Mig a hajnal fölkel várakozik:
 És im föltűnt a sugár, —
 De a zsidót láncz terheli még,
 Oh, mert nem él az egyenlőség!

Tette magyar, légyen valóság
 A közfrigy, és a közszabadság;
 Mert két ezrede már
 Hogy csipkebokorként lángol szive
 Szüntlenül mostoha anyjának hive;
 És az gyermekit öelve bár,
 Szent frigytablává nem lön az ég,
 Oh, mert nem való a testvériség!

Tette magyar, mert hogy meggyalázzák
 Az ész szövetnekét — vele máglyát
 Fölgyujtandók — két ezrede már.

Isten kegyelmezzen, ki azt kívánja,
 Hogy ne tünjék föl a béke szívárványa
 S Huniát áztassa vér-ár!
 Szégyen — ember és ember közti különbség,
 Hogy magyar égen ne derüljön az egyenlőség!

Tán azt hiszed Árpád utóda,
 Hogy zsidó nem érzi, mi Buda;
 Mert két ezrede már
 Hogy bujdos a hontalanság' vadonába?
 Oh vezesd őt be uj honába;
 Nyiljék-meg előtte a fegyvertár,
 S a Makábéus-fi érzi, mi a dicsőség,
 És halálra kél, ha él az egyenlőség!

A magyar izraelitát illető vázlatok a magyar történelemből.

Közli **Dr. Rokonyi.**

(Folytatás.)

Még II. András alatt (1205—1235.)
 Europaszerte tátongának a vakhitnek áldo-
 zataul esett rokoninkkal telt sírok, párolgá-
 nak a vérökkel beföcskendezett máglyák, mik
 azután is egyes áldozatot kérlelhetlenül ki-
 vántak s kaptak: mi alatt Pannonia zöld hal-
 main nemcsak a kereszt dicsően magasula,
 hanem Mózes szent táblái is szépen oda fér-
 közének, biztosan oda támaszkodának.

A vegyes házasság zsidók és kereszté-
 nyek között eddig tiltva nem volt. általában
 divatozott is. A magyar, kinek kedvencz fog-
 lalkozása, vagy a kard, vagy az eke vala, a
 pénzbeli kezeléseket inkább az azokat értő s
 az iránta hívséges ésrokonszenyü izraelitákra
 bízták. Azért állami hivatalokban mint pénz-
 verőmesterek, sóhivatalnokok, adószedők ra-
 gyogának akkori eldődeink.

Igaz, hogy némelyek közülük a biza-
 lommal visszaéltek, minék következtében egy-
 szerre az állami hivatalokból elmozdítottak.
 (Decr. Andr. II. Art. 24.) Azonban e rende-
 letre nagy befolyást gyakorolhatott a hitbeli
 túlbuzgalom, mely tüztét a Némethonból ide-

szakadt Lüttichi Róbert esztergami érsek annyira szítá, IX. Gergely pápánál egész Magyarország ellen panaszra kelvén, azzal vádolá, hogy itt a zsidók s keresztények közti vegyes házasság divat és teljes érvényben van, hogy a keresztényszülők gyermekeiket a zsidók és móhamedánsoknak eladják, ezzel az adót fedezendők; hogy néhány év óta több ezer keresztény áttért a zsidó vallásra. (Rob. arch. episcopi etc.) Ennek következtében a pápától föl is lőn hatalmazva (1232) egész Magyarországot egyházi átok alá vetni addig, míg az izraelita hivatalnokok el nem lesznek mozdítva. (Turócz és Katona.)

Ennek daczára épen azon évről létezik királyi okirat, melynél fogva bizonyos Teha vagy Teba izraelita grófi méltóságra emeltett és Besnyő faluval ajándékozott meg. kinek fia majd későbbben a király engedelmével a falut ismét eladta.

Azonban Jakab bibornok, ki pápai követül ide küldetett, Bereghen 1234-ik évben tartott országgyűlésen IX. Gergely pápa nevében a királyt amaz esküvel lekötötte, hogy ezentul semmi hivatalba sem zsidókat, sem muhamedánsokat igtatni, sem nekik engedtetni nem fog, hogy keresztény rabszolgát vehessenek vagy birhassanak.

De ezen eskü sem léptetett életbe. András király még azon évben 1234-ki Novemberben jobb létre szenderülvén, sehol sem olvassuk, hogy ezen, a zsidók elleni szigoru rendszabály valamikép érvényre jutott volna.

IV. Béla alatt, (1235—1270.) a pápa engedelmével ugyan, a kinstár jövedelme ismét izraelita alattvalóknak kezelése s haszonbérzése alá bízott, azzal indokolva, majd az által az állami közvagyon jobb és czélszerűbb karbatétele előmozdítatni fog. (Litt. Greg. IX. apud Katona.)

Akkor hitrokonink tökéletesen megfelelének is a királyi kegyelmes bizalomnak, minek következtében IV. Béla király a hires zsidó törvényt vagy rendelményt kibocsátani méltoztatott.

IV. Béla t. i. nagy bölcsességében átlátá, hogy a keresztényelem vezéreinek mindinkább terjedni kezd befolyása nemcsak a nép, de a kormány embereire is, s hogy a türel-

metlenség s vakbuzgalom külországokban dühöngő lángai néha-néha ide a hazára is átesapponának, jónak látta a zsidóság között, mely szinte erősbüle számban és tekintélyben, a haza iránt is — mint főlebb láttuk — czélszerű pénzbeli gazdaszattukkal magoknak érdemeket szerezvén, bizonyos törvényes rendet és szervezetet behozni, minél fogva 21 pontból álló zsidó-rendelményt 1251-ik évben bocsáta, mely rendelmény még jelenleg sok országnak törvényhozását szabadelvűségben túlhaladja s megszügyeníti.

A rendelmény érdekesebb s említésre méltó pontjai imezek:

A zsidónak a szabad birtok nemesak engedve vala, sőt a 20. §. fölmenti házaikat és birtokaikat azon tehertől, a királyt vagy a mágnásokat megvendégelni.

A nekik elzalogosított nagyobb birtok haszonvétele szabadon élvezhetik (21. §.)

Vagyonuk a király ótalma alatt áll (14. 15. 16. 17—19. §.).

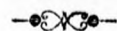
Isteni tiszteletök szabad gyakorlása s az ennek szentelt templomuk csín, vadság vagy gonosztettek ellen szigoru törvények által biztosittatnak (18. §.)

Valódi igazságos s emberies türelem és kegyelettel rendelkeznek az 1—5. §§-ok a zsidó vallás s annak szentültartása iránt, mint-hogy ezek tiltják a zsidót az ő szombat- vagy ünnepnapján birói megidézés vagy törvényes végzéssel háborgatni.

Ezen törvények — jól jegyezzük meg — azon korban adattak, midőn egy király a Frankhonnak, XI. Lajos t. i., az ő s megholt atyja s valamennyi eldődeinek lelke üdveért azt határozá, (1234.) hogy minden keresztény alattvalója zsidónak tartozó adósságának csak két harmadát legyen köteles fizetni. A zsidó tehát akkor Franciaországban, mikép más-hol is, törvényes rablásnak ki volt téve.

Azért ismét hála az isteni gondviselésnek, hogy oly dicső nemzet közé szóra, mely mindig szinte oly nagy, mint igazságos tudott lenni!

(Folytatása következik.)

A korszellem és a deres.

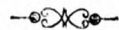
Lehetetlen, hogy ama deresről szárnyaló hírek hallatára az embernek önkéntelenül és saját vigasztalására eszébe ne jusson a „korszellem“ emez ezer meg ezer lélek örökös tusájának örökösen kifejlődő diadalma. — Lehetetlen mondom a korszellemre nem hivatkoznom akkor, ha egy szolgabirónak kicsike kis lelke iparkodik egyrészt, hazánk nagyjainak eddigi nagy munkáját epés köpedelemmel fertőztetni meg, másrészt pedig ügyekszik emberi méltóságot sárba rántani. Ha a korszellemtől, mint valamennyi lelkierőnek öszpontosult egy nagyhatalmától egy lelket látunk elpártolni, ki hiheti, hogy ezen egy lelket nem éri nyomon az illetékes bűnhődés?! Ugy hiszem senki! —

Nem szándékozom a deres nagy hirre kapott utálatos történetét bonczkés alá venni, nem szándékozom a zsidók e miatti méltó haragját élesztetni; hanem igenis megoldatását váró „kötelességemnek“ tartom tisztelt hitfeleim eddig észrevett érzelmeit el nem hallgatni, és viszont nekik magyar testvérink kétségbe vonhatlan érzületével megnyugtató vigaszt nyújtani. — Hitrokonim a deres történetén valóban megütköztek; ámde épen séggel nem úgy, mint megütköztek volna talán 40 évvel ezelőtt; mert most már egy zsidó atyánkfíának bűne nem bűne egész nemzetünknek, egy zsidó atyánkfíának megalázó büntetése, nem alázza meg egész nemzetünket; — tudjuk, kik vagyunk, érezzük miei levénk a hazának; érezzük, hogy az utóbbi időben látszólagos semlegességünk ellen (bár avatatlanoktól) kiindult szemrehányások sem voltak egyébnek jelei mint annak: hogy a mi erők is latba vethető és magyar testvérink által nélkülözni épen nem akart erő! — Ezen tudomás, ezen érzelem egyrészt, bennünket minden alacsony boszúállás fortélyos végrehajtása fölé emel; másrészt pedig azt súgja meg nekünk, hogy jóval súlyosabban vétkezett ama szolgabiró a haza közügye ellen, mint épen mi ellenünk, mit a közgánes és a kárhoztatások sűrű egymásutánja elégségesen tanusít. A korszellemre bizzuk tehát a bíraskodást, — az ítélje a bűnöst el, és hordja városról városra, szájról szájra, a n n a k büntetését, kiben a hajdani vétkesi ma is élnek és pandur, deres meg mogyorópálca között szembeszökőleg nyilvánulnak.

Lustig Zsigmond.

K ö n y v é s z e t.

„Magyar Izraelita“ könyvészeti rovatát megnyitván, nem lehet buzgó ügytársunk Reich Ignác „Beth-Él, Magyar Izrael disztemploma“ című jeles munkájáról vissza nem emlékeznünk, mely a lefolyt év vége felé Pesten megjelent. Ezen, 32 jól sikerült életrajzot 5 arcképpel magában foglaló első kötet, melynek majd minden sorából a legtisztább honszerelémmel párosult vallásosság fénye sugárzik vissza, mint styl, mint lélektani fölfogásra nézve, valódi disze a magyar izr. irodalomnak. Igenis, mi őszintén megvalljuk, hogy örömünk telt benne észre venni, miszerint a derék szerző a zsidó név dicsőítése mellett soha a magyar nemzet kitüntetéséről el nem felejtkezett vala. Bátran ajánlhatjuk tehát ezt, a szerző költségén kiadott könyvet mind zsidó mind keresztény honfitársaink mulattató s oktató érdekes olvasmányul; egyszersmind a helybeli t. izr. magyar egyesület szíves figyelmébe, valjon nem tartaná czélszerűnek, e becses munkát lefordítani s a maga költségén kiadni; tudják majd a magyar olvasók is, hogy közöttünk voltak s vannak oly férfiak, kik a magyar nevet dicsőítik, kik europaszerte híre fölvergődtek. Azért a derék szerzőt is buzditani bátorokunk, hogy meg ne állapodjék a megkezdett szép pályán, folytassa életképeinek érdekes lerajzolását; szerző pedig magyar író is levén, ezeket inkább hazai nyelvünkön óhajtanók.

P á r b e s z é d.

E napokban tanúi valánk egy igen érdekes párbeszédnek, melyet közlésre méltónak tartjuk.

Egy izr. gyárnok Morvaországból ugyanis egyik nálunk megtelepedett hitrokon földijével egy vendéglőben vacsorálván, következő szóváltás keletkezett köztük:

Morva. Nos, nem bánják meg önnök most, hogy szülőföldjüket elhagyván, e rebellisek közt megtelepedtek?

Magyar. Biz mi nem bánjuk, miért is bánók?

Morva. Azért, mert itten valamennyi kalendariom daczára 1848-at kiálltanak, akkoriban pedig

a zsidóság öregebb s ifjabb leányai igen csúfosan bántak szegény öreg szüléjükkel, mert egy szép reggelen ilykép parancsolák ki társaságukból: hej anyus! mi ugy hiszszük, neked még mindég nincs légitimatiód, a kinek pedig az nincs, azt minálunk per schub elküldik.

Magyar. Ez valóban fájdalmas visszaemlékezet, és pedig nemcsak a magyarországi zsidókra, hanem keresztény testvéreik ama túlnyomó részére nézve is, mely a haza valódi javát s becsületét szíven hordja; de nem kevésbé fájlaljuk mi egykori morvai zsidók, ha „visszaemlékezünk a halra, melyet Egyiptomban ettünk.“

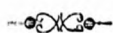
Morva. Nem értem önt; mi köze van beszédünknek az Egyiptomban evett halhoz?

Magyar. Egyre megmondom. Egyiptom alatt én azon földet értem, melyben 1848-ig olyan egy pharaonikus törvény főnállott, melynél fogva minden zsidó család csak a legöregebb testvérfiúnak szabadott házasodnia. *) A mi pedig a halat illeti, bátorodom önnek emlékébe visszahíni, hogy 48-ig önök-nél a zsidóknak a szombatra vett halért egy külön szombat-hal-adót kellett fizetniük; pénteken este pedig a hal-adó beszédője körüljárta „Gosen“ házait, egy bögre disznoszirt tartva, s a hol nem adózott halat talált, ott azt disznoszirba mártott ecsettel megkeresztelte.

Látja, édes földim, így bántak velünk Új-Egyiptomban; a haladó Magyarországon pedig hal-adó soha nem volt, soha nem lesz! **)

Hogy mit replikázott erre az így lefőzött morvai, azt egy hirtelen támadt zaj miatt nem hallhattuk; hanem hogy a hal még gyomrában lehetett, azt abból gyanítjuk, mert hatalmas hangon „magyar bort“ kért a pinczértől s a haladó magyarokért poharat emelve, azokat lelkesedéssel éltető.

Hénik.

Levelezés.

Sz. Fehérváron, janur 9-én 1861.

Nem kételkedünk, hogy hazánk fölébredt alkotmányos élete népiskolainkba is varázssugarait áraszt

tandja, mert habár a növelés némely szóvivői elfogultságukban híresztelték, hogy iskoláink a virágzás tetőpontján állanak s minden az iskolaügyre vonatkozó rendeletet vagy paragrafust „noli metangerere“ -nek tekintették; mégis a dönthetlen tények tanusítják, hogy a paragrafusok nem mindegyike a gyakorlati alkalmazásban tanodáink emelkedését eszközlő emeltyüje volt. Azonban nem czélunk a legutolsó évek alatt kibocsátott iskolaügyekbeni rendeletek részleteibe boesátkozni; *) de nem mulaszt-hatjuk el most, midőn az izr. községek lelkes előljárói a németesítés kötelékeiből kibontakozva a néptanodák magyarosításához fognak, iskolakönyveikről néhány szót mondani. Nem emlékszem ugyan egy rendeletre, mely az izr. tanodákban a német oktatási nyelv használatát követelné, mindamellett egy ilyen rendelet a szükséges könyvek hiányát tekintetvén tettelesen megis létezett. — A nyilvános iskolákban csak a cs. kir. iskolakönyvkiadást igazgató hivatal bélyegével ellátott könyvek használtathatnak; de a kormány ezek kiadásáról még eddig nem gondoskodott, s hogy olyan olvasókönyvekhez nyuljunk, melyek vallásos része a gyermek fogékony elméjét épen csak confundálná, minden józan gondolatú csak nem fogja tőlünk kívánni. — „De minek is 2-ik nyelvgyakorló és olvasókönyv? — Hiszen az első anyyi anyagot tartalmaz, hogy az ügyes tanító még a 4-ik osztályban is bátran használhatja.“ — E szavakkal válaszolt egy a németesítés körében szerzett érdemiért borostyánnal koszoruzott túlbuzgalmu főrangu személyiség, midőn az utolsó években azon kérelemmel fordultam hozzá, hogy az izr. magyar olvasókönyvek minél előbbi kiadására befolyását használná föl. Az 1-ső nyelvgyakorlókönyv a II-ik osztályban tárgyalassék, a III-ikban fölmelegittessék s nem is árt ha a IV-ik osztálybeli tanulók mint most süttött szellemi eledelt veszik. — Ez volt híres civilisatorunk okoskodása!

De most vizsgáljuk azokat nemzeties szempontból! Vegyünk egy II-ik kath. nyelvgyakorlókönyvet — minthogy még izr. ninesen — s abban Hofer, bábenbergi Leopoldra s a többire akadunk. — Ha ez a német tankönyvekben talán helyeselhető volna, minthogy ezek a birodalom minden népiskolái részére adattak ki; de csak nem teszszük föl, hogy egy magyar nyelvgyakorló- és olvasókönyv Tirol

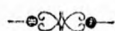
*) Mi magyarok is egy izben kóstoltuk e keserű eledelt a Bach-féle rendszer alatt: Requiescat in pacem Szerk.

**) A magyar, ha nem is mindig nagylelkű, de mindig igazságos volt. Szerk.

*) Sőt szükségesnek véljük, a hibákat fölfedezni. Ki gyógyítani akar, annak a kórt tudnia kell. Szerk.

vagy Stiria tanodáiban használtatik. — Ha a politikai téren megbukott elhírhedt centralizáció itt is befészkelte magát — ugyan miért nem találunk egy árva szót sem, mely gyermekeinket drága honunk történelmére emlékeztetné? — Hol van az igazság egén tündöklő Mátyás, hol a honalapító Árpád, hol hazánk egykori védbástyái, a dicső szigetvári hős, a halhatatlan Hunyady János és mások? — Ha már nem is akarjuk, hogy a III-ik osztálybeli tanuló hazánk dicső férfiúi hosszú sorát s a történelem chronológiáját szörszálhasogató tüzetességgel előadni tudja, de mégis joggal követelhetjük azt, hogy gyermekeink Hofer és mások helyett hazánk nagyférfiait tanulják megismerni, szeretni, s hős tetteiken tanuljanak lelkesülni. Hiszen a növelés szóvivői oly szilárdul ragaszkodtak a „közeltől a távolba“ alapelvéhez; s mégis azt kívánták, hogy gyermek előbb tudja még, hogy osztrák s aztán, ha ezen gondolat már succum et sanguinemé vált, sejtse is hogy Magyarországbán született. *)

Strausz Salamon.

Vegyes közlemények.

—A német türelmetlenség ismét emeli fejét szeretett hazánkban. A szabad levegőben minden, meg a méreggomba is buján tenyészik.

Ugyanis — így írják az „Ungar“-nak — Alsó-Metznézif német városában házat bérelt egy zsidó, ott letelepülendő. De midőn oda költözött családostul, a polgármester nemcsak a kocsikróli lerakodást tiltá, hanem a legkeményebb hidegben neje és számos apró gyermekeivel együtt a városbóli azonnali kitakarodásra kényszeríté.

Ha a sógorok itten a magyaroktól nem, jó volna, ha elébbi hazájokba mennének, s tanulnák ott a türelmesség s egymás melletti férközés szent eszméjét.

*) Azért rajta ti Isten szőlőkertjében gondos vinezelérek, ti lelkes népnevelők, népképzők, ti magyar civilizátorok! Dolgozzatok ki hazafiúi szellemben olvasókönyveket. A jó könyvet immár csak a közvélemény bírálja s rá kiadó könnyen akad, mihelyt hasznossága töletek el van ismerve.

Szerk.

— Somogy megye is a szabadelvűség elébbi lobogóját tüzé ki, több izraelitákat elválasztván bizottmányi tagokul.

— Miskolcz lelkes izr. községe iskolájok teljes magyarosításához erélyesen fogott, meghagyván a nagyobb részt csupa német ajku tanítóinak, hogy egy év mulva a magyar nyelvet tökéletesen tudniok, s ebben tanítaniok kell; különben ott számukra hely nincs.

Az ify üdvös intézményeket ellensúlyzandó, jelent meg egy Deutsch Henrik aláírásával ellátott czikk a Pesti Hírnökben, melynek eleje annyira túlárad hazafiúi ömléngeseken, azt akarván, hogy a mi templomainkban is egyedül a hazai nyelvet használjuk, és ennek érvéül azt állítja, miszerint Francia-, Angol- és Némethonban is ottani hitrokonaink szinte egyedül hazai nyelvökkel élnek; — a mi — engedelemmel legyen mondva: — hazugság!

Ott is, mint mi, héberül imádkoznak, ezen mindenki előtt szent nyelven, melyen Isten őseinkhez szólott s velünk szent törvényeit közölte, s mely még mindig kapesául szolgál a föld kerektségén szétszórt zsidó hitfeleknek.

Későbbben azonban a czikkiró leszáll hazafiúi fellengőségéről egészen le a mélységig, egyáltalában roszalván, hogy az itteni izr. iskolában, a mint azt a derék előljáróság a magas kir. helytartóságnak fölterjesztette és ennek jóváhagyásával életbe léptetni határozta, hogy már a jövő iskolaévvel valamennyi tantárgyak magyar nyelven adassanak elő. De kérdezni bátorkodunk, hol van a czikkirónak logicája; ha nem tanulunk, hogy fogunk imádkozhatni magyarul? Ha azt akarjuk, hogy a jövő nemzedék teljesen magyarosodjék, kivételt tennünk nem szabad, sem bizonyos tantárgyak, sem bizonyos személyek kedvéért. Azért sürgetni fogjuk, hogy a magas kir. helytartósági meghagyás, miszerint valamennyi tanítók kötelesek, f. é. Octoberig magyar nyelvünket tökéletesen birni, teljes érvényben tartassék; mert különben soha czélt nem érünk.

— Máskép értesülünk a „Pesti Napló“ nyomán, hogy Mosonyban, hol a zsidó elemi iskolában szép sikerrel kezdték már ez előtt is tanítani a magyar nyelvet a német gyermekeknek, az iskolafölügyelőre panasz van, hogy csak három órára szabta hetenkint a magyar nyelv tanítását. Mi erre bátrak vagyunk megjegyezni azt: a rabbik mondata szerint, hárman osztoznak a gyermekben: az apa, az anya és az Isten. Hozzá tennők a hazát

is, a mit a rabbik azért nem említének, mivel a régi zsidó államban „haza“ mint theocratia „Isten“nel azonos fogalmu. A gyermek tehát, kedves mosonyi hitrokonink, a ti etek, Isten é s a hazáé; nem pedig a fölügyelő. Ha ti azt magyarrá akarjátok nevelni, mellettek szól a t i é r z e l m e t e k, I s t e n s a h a z a. Ki parancsolhatna máskép, hol a ti legszentebb kincsetekről van szó, s hol a ti arcotok veritékjével fizetitek a tandíjt?! — Egy oly fölügyelő, ki sem vallástok, sem érzelme-tek, sem elvetekkel nem egyez, soha, de soha! — Legyetek jó magyarok, a jövő nemzedék hálája s Isten áldása leend bő jutalmatok!

— Sajnos tényt is vagyunk kéntelenek — a „P e s t e r L l o y d“ után — heti szemlénkbe lajstromolni. Sáros megyében t. i. egyik újdön választott régibb ütleghős jó emlékezőtehetségének jelét adá, hogy bár tizenköt év óta nem gyakorlá, még sem

feledé mesterségét, egy szegény zsidó asztalosra személyes sértésért Somos helységben tizenkettőt vágatván az Europaszerte szomorú hírré kapott deresen.

— Mind a sajtó, mind a haza értelmisége ezen botrányon méltán föllázadt, melyben mi is osztozunk, ez nemesak hazánkfiát de hitrokonunkat is illetvén. Vigaszt nyujt azonban a kor jobb lendülete : jelenleg legalább a n y i l v á n o s s á g t e r é n elmondhatjuk panaszainkat s elsírhatjuk keser veinket; s biztos reményt a nemzet jobbjai, hogy készek leendenek, a bajt rögtön orvosolni, s a v é r z ő s e b r e m i e l é b b b a l z s a m i r t ö n t e n i.

Igazítás : A mult számban kitüntéskép említett nagykőrösi izr. nem Steiner József, hanem ennek derék fia : Steiner Samuel.

S z e r k e s z t ő i p ó s t a .

S. E. úrnak Pécs — Levél nem érkezett. — Közleményeit kérjük.

Z. Am. úrnak Debr. — Szíves közreműködéséért ezennel hálánkat kifejezzük. A kívánt dolog a jövő héten.

Benz. úrnak Pest. — Anonym-leveleket nem közölhetünk.

Ang. úrnak Pest.) Ilyenmü költemények nem lapunkban valók. A többit majd használandjuk. Az imakönyv is

B. B. úrnak Eszt.) ezélszerü gondolat.

K. S. r. úrnak Pest. — Majd késöbben használandjuk becses cikkét.

